

Nataša Mišković / DIDIER TORCHE

Izložba koja se stvarala pet godina

Autorica i kustosica izložbe "Gradovi u pokretu - postosmansko naslijeđe", prof. dr. Nataša Mišković za Oslobođenje donosi uvid u nastajanje ove sjajne postavke o našoj historiji

Razgovarao: **NISAD SELIMović**

Kako je došlo do izložbe?

- U pitanju je veliki istraživački projekt na kojem radimo još od 2013. Radi se o istraživačkoj profesuri na kojoj rade dva doktoranta i jedan saradnik. To je moj autorski projekt i ideja je bila da se istraži život u gradovima u postosmanskom periodu, te sam tako izabrala Jugoslaviju i Tursku. To je bio okvir, a da sam imala više saradnika, mogla sam lako proširiti istraživanje i na Bugarsku, Grčku i druge zemlje, ali ovako je najlogičnije bilo, s obzirom na to da i ja dolazim iz tog područja, da izaberem Jugoslaviju, plus Tursku. Podijelili smo poslove i po jezicima - ja sam znala ovaj naš, a imala sam doktoranticu koja mi je pomagala, a ostali saradnici su znali turski jezik.

Raditi na projektu je sigurno bilo vrlo zanimljivo?

- Jeste, naravno. Jedan dio saradnika je otišao u Tursku, a ja sam sa kolegicom otišla u Beograd i počeli smo da istražujemo fotografije i vrlo brzo smo odabrali Beograd i Sarajevo kao centar našeg zanimanja. Mogli smo odabrati i Skoplje i Bitolj, ali ispostavilo se da je Sarajevo jedan sjajan izbor jer se isticao kao vrlo karakterističan a s druge strane je bio i vrlo konzervativan. Također, bilo je zanimljivo što više nije bio pod Osmanlijama, nego je već bio pod austro-ugarskom administracijom i kao takav je bio konzerviran u smislu te vrste vladanja. Kroz Sarajevo smo mogli mnogo toga primijetiti, doimalo se kao da je ovdje vrijeme stalo i mogli smo uporediti šta se dešavalo u Turskoj, a kako su se stvari ovdje razvijale. Onda imate neki kontinuitet - u Sarajevu kao da se ništa nije desilo, dok se Beograd vrlo brzo osamostalio unutar Austro-Ugarske. S druge

strane, u Turskoj imamo Istanbul kao stari centar koji je ponižen u tom sukobu, te Ankaru koja se razvila u novi centar. To nam je pružilo mogućnost da vidimo sličnosti između Ankare i Beograda koji su bili neke kasabe, a razvili su se kroz taj nacionalni pokret, Srbije kao Kneževine i Turske kao Republike i šta su oni postigli kroz to osamostaljenje. A ova- mo imamo Istanbul koji je propao kao centar, i Sarajevo kao najmanji grad, ali koji je doživio sličnu sudbinu kao i Ankara.

Koliko ste zadovoljni finalnim rezultatima?

- Pa ja sam vrlo zadovoljna kao neko ko idejno stoji iza projekta. Moram naglasiti da smo osim ove izložbe sve fotografije digitalno obradili, pregledali i od njih oformili bazu podataka koja broji više od četiri hiljade zapisa. Ja sam htjela da vidim kako se živjelo u tim gradovima i da se kroz fotografije može uporediti taj život. To je postala kasnije i početna ideja za izložbu, a trenutno se završavaju i magistarski kao i doktorski radovi o ovoj temi.

Veliki doprinos bazi podataka doprinio je i profesor Akšamija?

- Njegove fotografije su zaista obogatile kolekciju i dale joj jednu posebnu dinamiku. On nam je jako bitan saradnik i jako sam sretna što se uputio u projekt sa nama. Moram napomenuti i da tu postoji jedan međukorak, a to je prilagodba fotografija za izložbu. Jer, jedno je imati zapise za digitalni arhiv, a nešto potpuno drugo imati ih pripremljene za štampu za izložbu, za jednu širu publiku. Mehmed Akšamija je tu imao sjajnu ideju - da prilagodimo skenove za print većeg formata. Tako smo izabrali 250 fotografija koje je on digitalno obradio i očistio, a i predložio je da ih štampamo na fotopapiru. Sve smo usvojili i zaista nam je drago zbog toga. Mislim da će publika uživati.

Svjetlosni zapisi iz četiri grada

Na novinskim fotografijama dvadesetih i tridesetih godina prošlog stoljeća zabilježen je postosmanski život u Sarajevu, Beogradu, Istanbulu i Ankari

Piše: **HANA JAZVIN**

Izložba "Gradovi u pokretu - postosmansko naslijeđe", poslije Basela i Beograda, predstavljena je u Bošnjakom institutu - Fondacija Adila Zulfikarpašića u Sarajevu. Postavka je nastala kao rezultat međunarodne saradnje u okviru naučnoistraživačkog projekta SIBA (Vizualni pristup istraživanju svakodnevice u turskim i jugoslovenskim gradovima dvadesetih i tridesetih godina prošlog stoljeća), a realizirana je pod vodstvom Nataše Mišković, profesorice na Bliskoistočnim studijama Univerziteta u Baselu (Švicarska) i uz angažman Mehmeda A. Akšamije, profesora sa Akademije likovnih umjetnosti Univerziteta u Sarajevu, na rekonstrukciji i reparaciji kompletno korištene svjetlopisne građe, dok su autori dizajna postavke Irena i Igor Stepančić.

Postavka kroz obrađenu, restauriranu i adjustativno dizajniranu dokumentarnu fotografsku građu nastala je na osnovu stručne analize izvora preuzetih iz jugoslovenskih i turskih dnevnih listova, te i iz Arhiva Alije i Mehmeda Akšamije. Ova izložba je u funkciji mogućeg vizualnog praćenja razvoja određenih gradskih cjelina novih država nastalih na ostacima Osmanskog carstva.

Izložbene panoe krasi dvije stotine digitalno restauriranih fotografskih svjetlosnih zapisa koji bilježe promjene Sarajeva, Beograda, Istanbula i Ankare tokom dvadesetih i tridesetih godina prošlog stoljeća. Kroz objektivne fotoreportera Politike, Vremena, Džumhurijeta i Akšama, te fotografija nepoznatih fotografa iz pomenutog sarajevskog Arhiva, kao i originalnih fotografija Alije M. Akšamije iz tog perioda, izložba je usmjerena ka tome da istraži šta se dogodilo sa životom u velikim gradovima Osmanske imperije poslije njenog raspada i ratova koji su uslijedili, kako su izgledali razvojni putevi novih nacionalnih država u skladu sa vrijednostima vlada tih novih postosmanskih država, karakterizacija obnovljenih central-

nih dijelova gradskih sredina, kretanje mogućih promjena u definiranju „novog čovjeka” - modernog građanina od tradicionalnog ka modernom (masovne sportske manifestacije, novi trendovi u odijevanju i ponašanju...), te svakodnevice običnih stanovnika Sarajeva i Beograda u Kraljevini SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji, kao i Ankare i Istanbula u Republici Turskoj.

Siromašni i bogati

Uz pomoć fotografija sa izložbe, može se svjedočiti o tome kako je Sarajevo dobilo upravu na jeziku svojih žitelja i skromniji broj novoizgrađenih arhitektonskih objekata u centralnom dijelu grada, dok je Beograd u to vrijeme postao prijestonica nove države sa impozantnim novoizgrađenim objektima, novom komunalnom strukturom i modernim komunikacijama, a Istanbul je titulu središta Osmanskog carstva prepuštao Ankari, glavnom gradu Ataturkove Turske koja se ubrzano gradila na rasteru moderne urbanizacije. Razumljivo je kako je promjena bilo najviše u centralnim dijelovima gradova, gdje su tradicionalno ali i moderno odjeveni prolaznici žurili, kroz tada već aktualnu saobraćajnu vrevu, tik uz novoizgrađene

Prizori sa ulica, trgova, pijaca, iz kafana i kućnih dvorišta dokumentiraju „aktivnu miroljubivu koegzistenciju”

Fotograf Halačević na Baščaršiji / A. M. AKŠAMIJA

Ljudi sa čaršij e u Saraj

Sokolski slet u Sarajevu / NEPOZNATI AUTOR

objekte ili pokraj samih gradilišta. Na tek podignutim velikim stadionima održavane su sportske i omladinske manifestacije, utakmice i parade u slavu nacionalnog prepорода. Ipak, i nadalje u starim čaršijama, koje su bile glavne žile kucavice osmanskih gradova, ne možemo se oduprijeti dojmju kako su ljudi iz svih slojeva pazarivali i kahvenisali, onako kako su to odvajkada činili. Za njih kao da je vrijeme zaustavljeno i kao da se ništa u međuvremenu nije desilo.

Prizori sa ulica, trgova, pijaca, iz kafana i kućnih dvorišta dokumentiraju „aktivnu miroljubivu koegzistenciju” mladih naraštaja, otmjenih dama u modernim haljinama, koje voze automobile, odlaze na hipodrome, šetaju po ulicama i družu se u klubovima u društvu elegantne gospode. Susrećemo i radosne oske djevojke u narodnim nošnjama,

ispred dućana na čaršiji i tezgi na pijacama ili ringišpila na vašaru, pokrivene „hanume” u tradicionalnim odorama (burka, čador, nikab, feredža...), i muške osobe sa turbanima i fesovima koji sjede ispred dućana ili užurbano nose na leđima ovna (kurban) za njegovo žrtvovanje povodom Kurban-bajrama, te bosonogu i skromno odjevenu sirotinju... U tom smislu moguće je primijetiti veće razlike među građanskim klasama u istom gradu, mnogo više nego među gradovima u dvije tadašnje države: viši slojevi i siromašni žitelji svuda su izgledali isto.

U okviru ove postavke restaurirane i digitalno obrađane fotografije su grupisane u pet tematskih cjelina. „Centar grada: pozornica za političku elitu”, „Narod i kult tijela: mobilizacija omladine u sportu i vojsci” ukazujući na duh zajedništva, optimizma i prepорода, za-

Postavka je pozicionirana i kao svojevrsna zagonetka koja posjetioca podstiče na aktivno prisustvo i određeni vid istraživanja

tim „Oblačenje i društvene klase: fes, šešir i marama”, te „Dokolica i druženje”, gdje je uočljivo prožimanje tradicionalnog i modernog, a u slučaju Sarajeva klasna, vjerska i esnafska karakterističnost naslijeđena iz osmanskog doba Bosne. Najzad, tu je i „Čaršija: sastajalište gradskog i seoskog stanovništva” kao centralno mjesto bilo koje tradicionalne osmanske gradske sre-

dine, gdje se trgovalo, informiralo o novim proizvodima, konzumirala tradicionalno pripremljena hrana u ašćinicama, buregdžinicama, čevabdžinicama, pekarama..., te i analizirala aktualna politička situacija uz neizostavno ogovaranje komšija i poznatih.

Postavka je pozicionirana i kao svojevrsna zagonetka koja posjetioca podstiče na aktivno prisustvo i određeni vid istraživanja, a ne samo promatranje prezentirane građe i od njega očekuje da bez pomoći dostupnog kataloga odgonetne iz koje gradske sredine potiče svaki od motiva na izloženim fotografijama. Nerijetko se dešava da posjetilac bude uvjeren kako se neki od objekata ili scena sa ulice zasigurno nalazi u jednom, a poslije uvida u kataloške informacije otkriva da je on ipak u sasvim drugom gradu. Na ovaj način moguće je doći do zaključka da

Moguće se i fotografirati ispred historijskih reminiscencija koje su autorske intervencije prof. dr. Mehmeda A. Akšamije

su Sarajevo, Beograd, Istanbul i Ankara imali mnogo više zajedničkog nego što se danas i pretpostavlja.

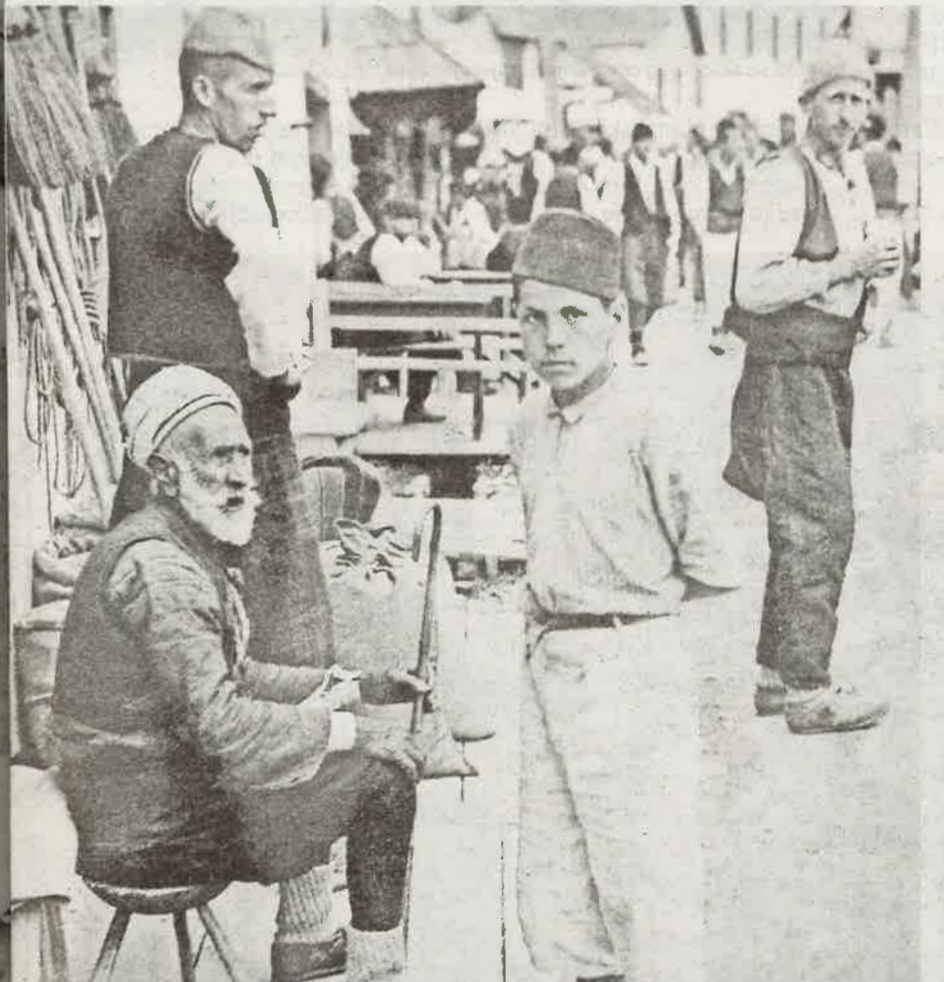
Javna rasprava

Posjetioci mogu i da se fotografiraju ispred historijskih reminiscencija većih dimenzija, koji su autorske intervencije prof. dr. Mehmeda A. Akšamije, kao i da eventualno probaju dostupne modne detalje karakteristične za doba koje je oživljeno na postavci. Ostavljena je i mogućnost fotografiranja posjetilaca ispred reminiscencija sa korištenjem modnih detalja u funkciji vlastitog memorativnog djelovanja.

U buduću ovu postavku pratit će i film o ovoj temi koji upravo završava filmski reditelj Lordan Zafranović. Po okončanju termina izložbe u Sarajevu, postavka putuje u Istanbul (Turska), zatim u Graz (Austrija), Cambridge (Velika Britanija)...

Pored zaključaka do kojih se došlo višegodišnjem istraživanjem i ovom postavkom, izložba ima za cilj da Zapadnoj Evropi prenese jugoslovenska i turska historijska iskustva osporavajući rasprostranjene predrasude prema velikim imigrantskim grupama u tim zemljama. U regionu izložba teži da doprinese međusobnom razumijevanju i da inicira eventualnu javnu raspravu o osmanskome naslijeđu, odajući priznanje zajedničkim historijskim putanjama, koje su postojale pored svih očiglednih razlika.

Organizatori ove jedinstvene i ne-svakidašnje izložbe u Sarajevu su Bošnjački institut - Fondacija Adila Zulfikarpašića i Univerzitet u Baselu, s tim da je ovaj projekat podržala Švicarska fondacija za nauku (SNF).

Kahva / A. M. AKŠAMIJA

Ljudi sa čaršije u Sarajevu / A. M. AKŠAMIJA